

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Голова Вченої ради факультету
економіки та менеджменту

Тарасюк Г. М.

08 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

для студентів освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 275 «Транспортні технології (за видами)»
спеціалізація 275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»
освітньо-професійна програма «Транспортні технології (на автомобільному
транспорті)»
факультет економіки та менеджменту
кафедра гуманітарних і соціальних наук

Робочу програму схвалено на
засіданні кафедри гуманітарних і
соціальних наук
протокол від «28» 08 2019 р. № 7

Розробник: к.і.н., доц. кафедри гуманітарних і соціальних наук Кругляк М. Е.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 27 «Транспорт»	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: 275 «Транспортні технології (за видами)» Спеціалізація 275.03 «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	-
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		7-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3,625	Освітній ступінь: «бакалавр»	Лекції	
		16 год.	- год
		Практичні, семінарські	
		16 год.	- год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		58 год.	- год
Індивідуальні завдання: - год.			
Вид контролю: Залік			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 32/58;

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – забезпечити освоєння української історії на основі пізнання процесу розвитку українського суспільства в цілому, аналізуючи всю сукупність етнічно-національної, суспільно-політичної, соціально-економічної та культурно-релігійної трансформації українського суспільства на шляху його багатовікового поступу; ознайомити студентів із найважливішими закономірностями та головними етапами розвитку української культури, з найвідомішими досягненнями матеріальної і духовної діяльності людства в різних регіонах світу.

Завдання курсу:

- формування у студентів високої історико-патріотичної свідомості, історико-хронологічної пам'яті;
- освоєння студентами історико-понятійного апарату предмету;
- ознайомлення студентів з основними досягненнями вітчизняної та зарубіжної історіографії;
- вироблення у студентів творчого мислення, здатності самостійно інтерпретувати історичний процес;
- засвоєння студентами головних закономірностей розвитку зарубіжної та української культури, принципів її періодизації та типології;
- формування уявлень про головні досягнення та культурну спадщину;
- визначення характерних рис самобутньої української культури та її місця в загальнолюдському культурному просторі;
- розкриття характеру зв'язку світової та вітчизняної культури;
- навчання студентів орієнтуватися в кращих надбаннях світового та вітчизняного мистецтва.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: предмет і об'єкт курсу «Історії України»; основні методичні та методологічні засади пізнання історії України; загальні напрями і закономірності процесів розвитку світової та вітчизняної культури; характер зв'язку між світовою та вітчизняною культурами; самостійно осмислювати історичні і культурологічні події і явища; пов'язувати історичну ретроспективу з майбутнім;

вміти: застосовувати наукову методологію та історичний світогляд для аналізу явищ сьогодення; усвідомлювати гуманітарну підготовку в університеті як єдиний цілісний процес, де історія – вихователь достойного громадянина Української держави; поєднувати базові знання з історії України з розв'язанням проблемних ситуацій в інших науках; вбачати в історичному минулому той досвід, що дає можливість патріоту і громадянину долучитися до успішного розв'язання складних проблем розвитку держави; орієнтуватися у кращих надбаннях світового та українського мистецтва; виділяти загальні тенденції розвитку вітчизняної культури у світовому контексті; аналізувати тенденції розвитку культури в історичній ретроспективі; прогнозувати риси культури майбутнього.

Програмні компетентності:

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Результати навчання:

РН-1. Брати відповідальність на себе, проявляти громадянську свідомість, соціальну активність та участь у житті громадянського суспільства, аналітично мислити, критично розуміти світ.

РН-3. Давати відповіді, пояснювати, розуміти пояснення, дискутувати, звітувати державною мовою на достатньому для професійної діяльності рівні.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України

Тема 1. Вступ. Феномен української історії

Особливості вітчизняної історії. Значення історії України в житті суспільства. Форми і методи роботи над курсом. Поняття «історія». Періодизація історії України. Структура, функції і концепції культури. Культура і цивілізація: спільне і відмінне. Стаття О. Сича «Про викладання історії у вищій школі».

Тема 2 . Доісторична доба української історії

Початок формування людської цивілізації на території України. Ранні форми культури на українських землях (анімізм, фетишизм, магія, тотемізм). Трипільська культура та її місце в історії України.

Первісні державні утворення на території України (кіммерійці, скіфи, сармати, грецькі міста-держави Північного Причорномор'я). Культура епохи раннього залізного віку.

Слов'янський світ в VI–IX ст. (процес розвитку східнослов'янських племен, їх розселення, побут, вірування). Етногенез слов'ян. Перші протодержавні утворення східних слов'ян. Неоязичництво.

Тема 3. Україна-Русь (IX – перша половина XIV ст.).

Проблема утворення Київської Русі в історіографії (норманська і хозарська теорії походження Київської Русі).

Виникнення і становлення Давньоруської держави (кінець IX – кінець X ст.). Піднесення і розквіт Київської Русі (кінець IX – середина XI ст.). Розвиток руських земель в умовах децентралізації Київської Русі. Монгольська навала і встановлення золотоординського іга.

Галицько-Волинська держава.

Етнічний розвиток Київської Русі.

Культура Київської Русі та Галицько-Волинської держави (виникнення слов'янської писемності: черти і резми; київські графіті та новгородські берестяні грамоти; кирилиця; література, освіта і наука, архітектура, музика, живопис).

Тема 4. Литовсько-польська доба української історії (друга половина XIV – перша половина XVII ст.)

Українські землі в колі геополітичних інтересів сусідніх держав (Литви, Польщі, Кримського ханства, Молдавії, Османської імперії, Московського царства).

Політичні, соціальні та етнокультурні процеси у Великому князівстві Литовському в XIV – першій половині XVI ст. Магдебурзьке право.

Польська цивілізація і Русь (на прикладі Люблінської та Брестської уній). Боротьба українського народу за права православної церкви у XVII ст. Полемічна література. Петро Могила. Стаття Наталі Яковенко «Здобутки і втрати Люблінської унії».

Розвиток культурних зв'язків України з культурними осередками Центральної і Західної Європи (Ю. Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський та ін.).

Культура України литовсько-польської доби (XIV – перша половина XVII ст.). Розвиток освіти та книгодрукування. «Пересопницьке Євангеліє». Братства та їх роль в розвитку української культури. Архітектура і образотворче мистецтво XIV – I пол. XVII ст.

Тема 5. Козацтво в історії України (кінець XV–XVIII ст.)

Основні причини, джерела, теорії, етапи формування і розвитку українського козацтва. Відродження козацьких традицій у незалежній Україні.

Запорозька Січ як центр консолідації національно-патріотичних сил, перехрестя багатьох культур і релігій. Устрій Січі. Традиції та звичаї запорожців. Створення реєстрового козацтва.

Запорозька Січ у міждержавних відносинах країн Європи та Азії (морські походи козаків у кінці XVI – першій половині XVII ст., участь у Хотинській, Тридцятилітній війнах, польсько-російській війні 1617–1618 рр. тощо). Петро Конашевич-Сагайдачний. Козацько-селянські повстання 90-х рр. XVI ст. та 20–30-х рр. XVII ст. «Ординація Війська Запорозького реєстрового». «Золотий спокій».

Українська національно-визвольна революція (1648–1676): проблеми назви, хронології, періодизація, основні етапи. Причини та привід до розгортання революції, рушійні сили. Загальна характеристика першого етапу революції (1648–1657). Богдан Хмельницький. Переяславська рада і Березневі статті.

Етап громадянської війни в Україні (1657–1659). Іван Виговський. Юрій Хмельницький. Гадяцький договір і битва під Конотопом.

Українська козацька держава у колі геополітичних інтересів Польщі, Росії, Кримського ханства, Туреччини). Період Руїни в історії України: дискусії щодо назви та хронологічних рамок поняття. Причини Руїни (загальна характеристика).

Гетьманщина. Державотворча діяльність гетьмана Івана Мазепи. Гетьманування Пилипа Орлика. Перша українська конституція 1710 р. Колоніальна політика Російської імперії щодо України у XVIII ст. (І. Скоропадський, П. Полуботок, Д. Апостол, К. Розумовський).

Запорозька Січ у другій половині XVII–XVIII ст. Трагічна доля Запорозьких Січей після 1708 р.

Гайдамацький та опришківський рухи у XVIII ст. Максим Залізняк. Олекса Довбуш.

Культура України другої половини XVII–XVIII ст. Освіта, наука, книгодрукування. Києво-Могилянська академія. Феофан Прокопович. Григорій Сковорода. Бароко і класицизм в українському мистецтві.

Змістовий модуль 2. Нова та новітня історія України (XIX–початок XXI ст)

Тема 6. Україна у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).

Геополітичні зміни у Східній Європі наприкінці XVIII ст. та їх наслідки для українського народу (три поділи Речі Посполитої, наслідки російсько-турецьких воєн 1768–1774 та 1787–1791 рр. тощо).

Економічна політика Росії щодо України (особливості соціально-економічного розвитку підросійської України у першій половині XIX ст.; скасування кріпацтва 1861 р. та ліберально-демократичні реформи 60–70-х рр. та їхні наслідки для України; монополізація та концентрація виробництва на початку XX ст. Столипінська аграрна реформа).

Стан українських земель у складі Австро-Угорщини. Особливості соціально-економічного розвитку у XIX – на початку XX ст. Риси громадсько-політичного життя (національне відродження – діяльність Товариства священиків, «Руської трійці»; вплив революції 1848–1849 рр. на життя краю; взаємодія течій москвофілів, народовців та радикалів; виникнення перших політичних партій).

Суспільно-політичне життя України: відродження національної свідомості:

Національне відродження в Україні у першій половині XIX ст. (місце України у планах Наполеона під час Вітчизняної війни 1812 р. та ставлення українців до завойовника; діяльність масонських та декабристських організацій; наслідки польських повстань 1830–1831 та 1863–1864 рр. на розгортання українського руху; діяльність Кирило-мефодіївців). Суспільні течії і рухи другої половини XIX ст. (народницький, соціал-демократичний, ліберальний та національний рухи). Наслідки дії Валуєвського циркуляру та Емського указу. Національний рух на початку XX ст. (виникнення перших політичних партій; здобутки національного руху під час першої російської революції 1905–1907 рр; сутність «столипінської реакції»).

Україна в роки Першої світової війни: світовий баланс сил та національні інтереси.

Культура України XIX – початку XX ст. Освіта і наука. Перші українські університети. Діяльність В. Каразіна, М. Кибальчича, І. Пулюя, М. Остроградського, В. Вернадського,

В. Антоновича та ін. Література, театр і музика. «Театр корифеїв». М. Лисенко. Живопис, архітектура, скульптура. Визначні пам'ятники архітектури та скульптури XIX – початку XX ст. Модернізм як провідний художній метод мистецтва XX ст. (імпресіонізм, експресіонізм, футуризм, кубізм, сюрреалізм, абстракціонізм, поп-арт, оп-арт та ін.).

Тема 7. Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.)

Підвалини Української революції. Національно-політичні сили Національно-визвольної революції. Українська Центральна рада (4(17).03.1917 – 29.04.1918). Гетьманат П. Скоропадського. Директорія УНР (внутрішня і зовнішня політика). ЗУНР (внутрішня і зовнішня політика). Акт злуки 22 січня 1919 року. Боротьба об'єднаних сил УНР і ЗУНР за незалежність у 1919 році.

Трансформація революційних процесів у військове протиборство за владу (громадянська війна 1919–1920 рр.). Особливості політики радянської влади в Україні у 1919–1920 рр. Радянсько-польська війна і Україна. Варшавський і Ризький договори. Боротьба із армією генерала Врангеля.

Уроки української національної революції.

Національно-культурна політика Центральної Ради, П. Скоропадського, Директорії УНР та більшовиків у 1917–1921 рр.

Тема 8. Україна в міжвоєнний період (1921–1939)

Україна в системі міждержавних відносин на початку 20-х рр. XX ст.

Державна економічна політика у 20–30-х рр. та її наслідки. НЕП – причини та привід до переходу до нової політики; реалізація політики.

Україна і утворення СРСР (етапи процесу, плани організації нового утворення – „договірної федерації” Х. Раковського, „автономізації” Й. Сталіна, „федералізації” В. Леніна).

Політика «коренізації» в Україні. Національні райони в Україні. Націонал-комуністи (М. Скрипник, М. Волобуєв, О. Шумський, М. Хвильовий).

Тоталітаризм в Україні: його сутність та механізм реалізації. Політичні репресії в Україні 30-х рр. Великий терор.

Форсування індустріалізації та насильницька колективізація. Голодомор 1932–1933 рр.

Становище та національно-визвольний рух в Західній Україні, Закарпатті, Буковині.

Суперечливий характер розвитку культури в 1920–1930-ті рр. «Розстріляне відродження».

Тема 9. Україна в роки Другої світової війни та першому повоєнному десятиріччі

Друга світова війна як апогей кризи західної цивілізації. Українське питання напередодні Другої світової війни. Пакт Ріббентропа – Молотова. Вхідження західноукраїнських земель до складу СРСР. Радянізація Західної України.

Окупація України німецько-нацистськими військами. Рух Опору. Напад Німеччини на СРСР, невдачі Червоної армії в боях на території України в 1941–1942 рр. Місце України у планах нацистів. Встановлення нацистського окупаційного режиму. Голокост. Рух Опору на окупованій території: партизанський і підпільний рухи; націоналістична течія (мельниківці, бандерівці, «Поліська Січ» Тараса Бульби-Боровця). Визволення України. Внесок України в Перемогу над фашизмом. Житомирщина в роки Другої світової війни.

Особливості розвитку української культури періоду Другої світової війни.

Геополітичні наслідки Другої світової війни. УРСР в системі міжнародних відносин. Проблеми відбудови народного господарства: погляд із сьогодення. Голод 1946–1947 рр. Радянізація Західної України. Доля Української греко-католицької церкви. Операція «Вісла». Культурно-ідеологічні процеси в Україні у першому повоєнному десятиріччі («лисенківщина», «жданівщина», боротьба із космополітизмом; справа лікарів тощо).

Тема 10. Україна у 50–80-ті рр. XX ст.

Україна в умовах десталінізації. Шістдесятники.

Україна у період загострення кризи радянської системи (середина 1960-х – початок 1980-х рр.). Дисидентський рух.

«Перебудова» М. Горбачова й Україна: причини, суть, наслідки.

Діячі української культури в еміграції (Є. Маланюк, В. Барка, І. Багрянний, Н. Полонська-Василенко, О. Оглоблин, О. Архипенко та ін.).

Тема 11. Розвиток незалежної України

Розпад СРСР, проголошення незалежності України. Державотворчі процеси в Україні (1991–2019 рр.). Помаранчева революція. Революція Гідності. АТО. Економічні проблеми та шляхи їх вирішення. Міжнародні відносини в сучасній Україні. Проблеми розвитку національної культури. Громадсько-політичне життя. Україна і світове співтовариство: взаємовідносини і глобальні проблеми сучасності.

Особливості розвитку культури України в роки незалежності (1991–2019). Постмодернізм в сучасній українській літературі та мистецтві. О. Забужко, Ю. Андрухович, Р. Віктюк, А. Жолдак.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України						
Тема 1. Вступ. Феномен української історії	4	2	-	-	-	2
Тема 2. Доісторична доба української історії	4	-	2	-	-	2
Тема 3. Україна-Русь (IX – перша половина XIV ст.).	8	2	2	-	-	4
Тема 4. Литовсько-польська доба української історії (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).	6	-	2	-	-	4
Тема 5. Козацтво в історії України (кінець XV–XVIII ст.)	14	4	2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	36	8	8	-	-	20
Змістовий модуль 2. Нова та новітня історія України (XIX – початок XXI ст.)						
Тема 6. Україна у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).	8	2	2	-	-	4
Тема 7. Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.).	8	2	2	-	-	4
Тема 8. Україна в міжвоєнний період (1921–1939)	10	2	2	-	-	6
Тема 9. Україна в роки Другої світової війни та першому повоєнному десятиріччі	10	2	2	-	-	6
Тема 10. Україна у 50–80-ті рр. XX ст.	10	-	-	-	-	10
Тема 11. Розвиток незалежної України	8	-	-	-	-	8
Разом за змістовим модулем 2	54	8	8	-	-	38
Усього годин	90	16	16	-	-	58

5. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Доісторична доба української історії	2
2	Україна-Русь (IX – перша половина XIV ст.).	2
3	Литовсько-польська доба української історії (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).	2
4	Козацтво в історії України (кінець XV–XVIII ст.)	2
5	Україна у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець	2

	XVIII – початок XX ст.).	
6	Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.)	2
7	Україна в міжвоєнний період (1921–1939)	2
8	Україна в роки Другої світової війни та першому повоєнному десятиріччі	2
	Разом	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ. Феномен української історії	2
2	Доісторична доба української історії	2
3	Україна-Русь (IX – перша половина XIV ст.).	4
4	Литовсько-польська доба української історії (друга половина XIV – перша половина XVII ст.).	4
5	Козацтво в історії України (кінець XV–XVIII ст.)	8
6	Україна у складі Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – початок XX ст.).	4
7	Боротьба за відродження державності України (1917–1920 рр.).	4
8	Україна в міжвоєнний період (1921–1939)	6
9	Україна в роки Другої світової війни та першому повоєнному десятиріччі	6
10	Україна у 50–80-ті рр. XX ст.	10
11	Розвиток незалежної України	8
	Разом	58

7. Індивідуальні завдання

«Історія Житомирщини від найдавніших часів до сьогодення»; науково-дослідницька робота студентів з підготовки тез для участі у наукових конференціях та наукових статей; підготовка до участі у II турі Всеукраїнської олімпіади з історії України.

8. Методи навчання

1. Лекція.
2. Бесіда.
3. Наочні методи (ілюстрування, демонстрування).
4. Практичні методи (реферати).
5. Самостійна робота.

9. Методи контролю

1. Методи усного контролю (індивідуальне і фронтальне усне опитування).
2. Методи письмового контролю (тести, модульні контрольні роботи).

Система підсумкового контролю

Формою підсумкового контролю з дисципліни «Історія України» є залік. Залік проводиться в письмовій чи усній формі. Студент має право не складати залік і отримати оцінку якщо він виконав всі види навчальної роботи без порушення встановлених термінів і отримав позитивну (за національною шкалою) підсумкову оцінку.

Якщо студент отримав не задовільну оцінку або не згоден з оцінкою він повинен скласти залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2							
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	100	100
5	5	10	10	20	20	5	5	10	5	5		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	Екзамен	Залік	Бали
A	Відмінно	Зараховано	90–100
B	Добре	Зараховано	82–89
C			74–81
D	Задовільно	Зараховано	64–73
E			60–63
FX	Незадовільно, з обов'язковим перескладанням окремих модулів	Не зараховано	35–59
F	Незадовільно, з обов'язковим перескладанням повного курсу	Не зараховано	0–34

11. Методичне забезпечення

1. Плани лекцій, семінарських занять, завдання для самостійної роботи студентів.
2. Пакет тестових завдань з курсу «Історія України».
3. Питання модульного контролю та на залік.

12. Рекомендована література

Базова

1. Абрамович С. Д. Світова та українська культура / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарьова. – Львів : Світ, 2004. – 344 с.
2. Аркас М. Історія України-Русі / Микола Аркас. – К. : Либідь, 1993. – 414 с.
3. Бойко О. Д. Історія України / Бойко О. Д. – К. : Академія, 2006. – 688 с.
4. Борисенко В. Й. Курс української історії. З найдавніших часів до XX століття / Борисенко В. Й. – К. : Либідь, 1998. – 616 с.
5. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. : навч. посібник для учнів гуманіст. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів / Ярослав Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
6. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України / Грушевський М. С. – К. : Золоті ворота, 1990. – 526 с.
7. Дорошенко Д. Нарис історії України : в 2 т. / Дмитро Дорошенко. – К. : Глобус, 1991. – Т. 1: До половини XVII століття. – 238 с.; Т. II: Від половини XVII століття. – 349 с.
8. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. / Дмитро Дорошенко. – К. : Темпора, 2002. – Т. 1: Доба Центральної Ради. – 320 с.; Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.
9. Історія світової культури : навч. посібник / [кер. авт. колект. Л. Т. Левчук]. – К. : Либідь, 1994.
10. Історія світової культури : навч. посібник / [кер. авт. колект. Греченко В.А.]. – К. :

Літера ЛТД, 2000.

11. Історія української та зарубіжної культури : навч. посібник / [кер. авт. колект. Білик Б. І.]. – К. : Вища школа Знання, 1999.
12. Історія України ХХ – початку ХХІ століття : навч. посіб. / П. П. Панченко, Н. П. Барановська, С. С. Падалка та ін. – К. : Знання, 2004. – 582 с.
13. Історія України : документи. Матеріали : посібник / [уклад., комент. В. Ю. Короля]. – К. : Академія, 2002. – 448 с.
14. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура : курс лекцій / Кордон М. В. – К. : ЦНЛ, 2005. – 584 с.
15. Лавріненко Ю. Розстріляне відродження. Антологія 1917–1933. Поезія – проза – драма – есей / Юрій Лавріненко. – К. : Смолоскип, 2004. – 992 с.
16. Лекції з історії світової та вітчизняної культури / [за ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника]. – Львів : Світ, 2005. – 568 с.
17. Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2006. – 735 с.
18. Подольська Є. А. Культурологія / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – К. : ЦНТІ, 2005. – 392 с.
19. Попович М. Нарис історії культури України / Мирослав Попович. – К. : АРТЕК, 1998. – 728 с.
20. Червінський В. І. Історія України : джерельний літопис / [за заг. ред. В. І. Червінського]. – К. : ДП. «Дирекція ФВД», 2008. – 800 с.
21. Черкашина Н. К. Історія України: від давніх часів до сьогодення : навч. посібник / Н. К. Черкашина, О. І. Дідківська. – Житомир : ЖДТУ, 2004. – 372 с.
22. Україна в ХХ столітті (1900–2000) : зб. документів і матеріалів. – К. : Вища школа, 2000. – 351 с.
23. Українська і зарубіжна культура ХХ століття : навч. посібник / [кер. авт. колект. Меднікова Г. С.]. – К. : Знання, 2002.
24. Українська і зарубіжна культура ХХ : навч. посібник / [кер. авт. колект. Кордон М. В.]. – Житомир : ЖІТІ, 2002.
25. Українська і зарубіжна культура ХХ : навч. посібник / [кер. авт. колект. Кордон М. В., Муляр В. І.]. – Житомир : ЖІТІ, 2003.
26. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Наталя Яковенко. – К.: Критика, 2006. – 584 с.

Допоміжна

1. Баран В. Д. Давні слов'яни / Баран В. Д. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. – («Україна крізь віки», т. 3).
2. Баран В. К. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.) / В. К. Баран, В. М. Даниленко. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с.
3. Борщак І. Іван Мазепа: життя й пориви великого гетьмана / Ілько Борщак, Рене Мартель. – К. : Радян. письменник, 1991. – 316 с.
4. Брайчевський М. Ю. Походження Русі / Брайчевський М. Ю. – К. : Наук. думка, 1968. – 224 с.
5. Бунятян К. П. На світанку історії / К. П. Бунятян, В. Ю. Мурзін, О. В. Симоненко. – К. : Альтернативи, 1998. – 336 с. – («Україна крізь віки», т. 1).
6. Великий українець : матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського. – К. : Веселка, 1992. – 551 с.
7. Волковинський В. Нестор Махно: легенди і реальність / Валерій Волковинський. – К. : Перліт продакшн ЛТД, 1994. – 256 с.
8. Волковинський В. Революційний тероризм в Російській імперії і Україна / В. М. Волковинський, І. В. Ніконова. – К., 2006. – 415 с.

9. Голобуцький В. О. Запорозьке козацтво / Володимир Голобуцький. – К. : Вища школа, 1994. – 539 с.
10. Гуржій О. Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб. – К. : Альтернативи, 1999. – 304 с. – («Україна крізь віки», т. 8).
11. Донцов Д. Рік 1918, Київ / Дмитро Донцов. – К. : Темпора, 2002. – 208 с.
12. Журавльов Д. В. Мазепа / Журавльов Д. В. – Харків : Фоліо, 2007. – 382 с.
13. Залізник Л. Л. Первісна історія України : навч. посібник / Залізник Л. Л. – К. : Вища школа, 1999. – 263 с.
14. Історичні постаті України. – Одеса : Маяк, 1993. – 384 с.
15. Коваль М. В. Україна у Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.) / Коваль М. В. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. – («Україна крізь віки», т. 12).
16. Корновенко С. В. Українська революція : навч. посіб. / С. В. Корновенко, А. Г. Морозов, О. П. Реєнт. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 434 с.
17. Крижицький С. Д. Античні держави Північного Причорномор'я / С. Д. Крижицький, В. М. Зубар, А. С. Русяєва. – К. : Альтернативи, 1998. – 352 с. – («Україна крізь віки», т. 2).
18. Кульчицький С. В. Володимир Винниченко / Станіслав Кульчицький, Валерій Солдатенко. – К. : Альтернативи, 2005. – 376 с.
19. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами / Кульчицький С. В. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. – («Україна крізь віки», т. 11).
20. Литвин В. М. Україна на межі тисячоліть (1991–2000 рр.) / Литвин В. М. – К. : Альтернативи, 2000. – 360 с. – («Україна крізь віки», т. 14).
21. Мазепа І. П. Україна в огні й бурі революції 1917–1921 / Мазепа І. П. – Дніпропетровськ : Січ, 2002. – 336 с.
22. Плохій С. Наливайкова віра. Козацтво і релігія в ранньомодерній Україні / Сергій Плохій. – К. : Критика, 2005. – 496 с.
23. Реєнт О. П. Усі гетьмани України / О. П. Реєнт, І. А. Коляда. – Харків : Фоліо, 2007. – 416 с.
24. Ричка В. Княгиня Ольга / Володимир Ричка. – К. : Альтернативи, 2004. – 336 с.
25. Рубльов О. С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О. С. Рубльов, О. П. Реєнт. – К. : Альтернативи, 1999. – 320 с. – («Україна крізь віки», т. 10).
26. Русина О. Україна під татарами та Литвою / Русина О. В. – К. : Альтернативи, 1999. – 320 с. – («Україна крізь віки», т. 6).
27. Русначенко А. Народ збурений. Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / Анатолій Русначенко. – К. : Пульсари, 2002. – 520 с.
28. Савченко В. А. Махно / Савченко В. А. – Харків : Фоліо, 2008. – 415 с.
29. Савченко В. А. Павло Скоропадський – останній гетьман України / Савченко В. А. – Харків : Фоліо, 2008. – 380 с.
30. Сарбей В. Г. Національне відродження України / Сарбей В. Г. – К. : Альтернативи, 1999. – 336 с. – («Україна крізь віки», т. 9).
31. Смолій В. А. Богдан Хмельницький / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Либідь, 1993. – 504 с.
32. Смолій В. А. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.) / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К. : Альтернативи, 1999. – 352 с. – («Україна крізь віки», т. 7).
33. Толочко О. П. Київська Русь / О. П. Толочко, П. П. Толочко. – К. : Альтернативи, 1998. – 352 с. – («Україна крізь віки», т. 4).
34. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / Ігор Шевченко. – Львів : Ін-т історії церкви Львівської богословської академії, 2001. – 250 с.
35. Яковенко Н. Вступ до історії / Наталя Яковенко. – К. : Критика, 2007. – 376 с.

36. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. Волинь і Центральна Україна / Наталя Яковенко. – К. : Критика, 2008. – 472 с.

37. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської ради – 2 до Андрусівської угоди (1659–1667) / Тетяна Яковлева. – К. : Основи, 2003. – 644 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Сайти: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua

2. Бібліотека історичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна: <http://www-history.univer.kharkov.ua/book.php?sec=1&lang=u>

3. Інститут історії України НАН України: <http://www.history.org.ua/>.

4. Днеслово: інтернет-збірник наукових праць: http://dneslovo.at.ua/load/istorija_ukrajini/24.

5. Українська історична книга: <http://historybooks.com.ua/>.

6. Ізборник (збірники документів з історії України): <http://litopys.org.ua/>.